

DOI 10.51558/2490-3647.2022.7.1.149

UDK 338.2

Primljeno: 10. 11. 2021.

Pregledni rad
Review paper

Goran Mirašćić

(NE)USPJEH TRUMPOVE EKONOMSKE POLITIKE

Tokom Trumpove administracije, američka ekonomija je zabilježila neke od najboljih rezultata od Drugog svjetskog rata. Nezaposlenost i siromaštvo su bili na rekordno niskom nivou, dok je tržište dionica cvjetalo. U isto vrijeme, fiskalni deficit i javni dug su porasli, dok šteta načinjena na pravilima baziranom međunarodnom trgovinskom sistemu tek treba da se vidi. Koristeći dostupne podatke, cilj ovog rada je da pruži komparativni pregled nekih od glavnih obilježja Trumpove ekonomske politike dajući kritički osvrt na svaku od njih – smanjenje poreza, deregulaciju i protekcionizam. Dok je američka ekonomija u periodu prije pandemije u nekim aspektima zaista bila impresivna, teško je odrediti u kojoj mjeri je to dugovala ekonomskoj politici predsjednika, a u kojoj mjeri se jednostavno radilo o povoljnom vanjskom okruženju, što treba biti predmet budućih naučnih istraživanja.

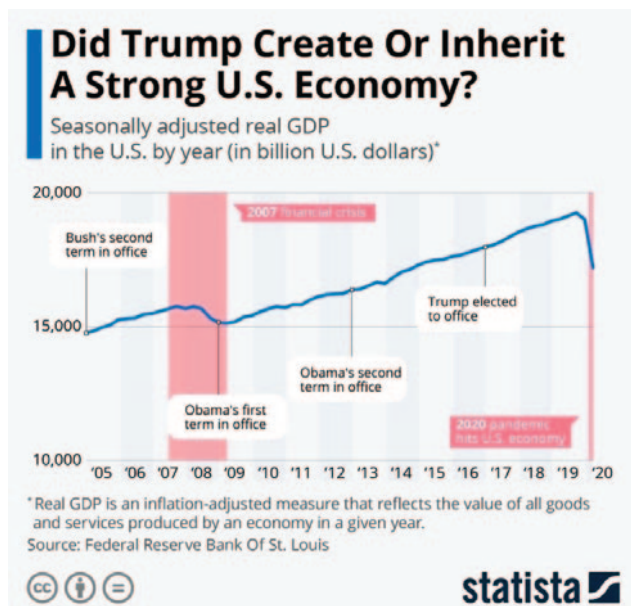
Ključne riječi: Trumponomics; ekonomski nacionalizam; protekcionizam; makroekonomska politika.

UVOD I POZADINA PREGLEDA

Od početka 2016. do kraja 2019. godine američka ekonomija je rasla oko 2.5% godišnje, što je značajno za visoko razvijenu zemlju, ali manje od Trumpovih početnih najava koje su iznosile 4% i tek nešto više od rasta u godinama prije njegovog izbora (Long 2020). Ono što međutim valja posebno istaknuti jeste činjenica da je američka ekonomija iz 2018. i 2019. godine – kada je došlo do značajnog usporavanja globalnog ekonomskog rasta – izašla relativno neokrnjena. Tržište dionica je cvjetalo, dok je nezaposlenost bila na najnižem nivou u posljednjih 50 godina, uz istovremeni rast

plata za radnike s najnižim primanjima od oko 5% godišnje (The Economist 2020; Watts 2021). Stopa siromaštva je bila na najnižem nivou otkako se vode statistički podaci, premda u tom pogledu značajne rasne razlike i dalje postoje (Smialek, Kliff & Rappeport 2020).

Grafikon 1: Da li je Trump stvorio ili naslijedio jednu snažnu američku ekonomiju?

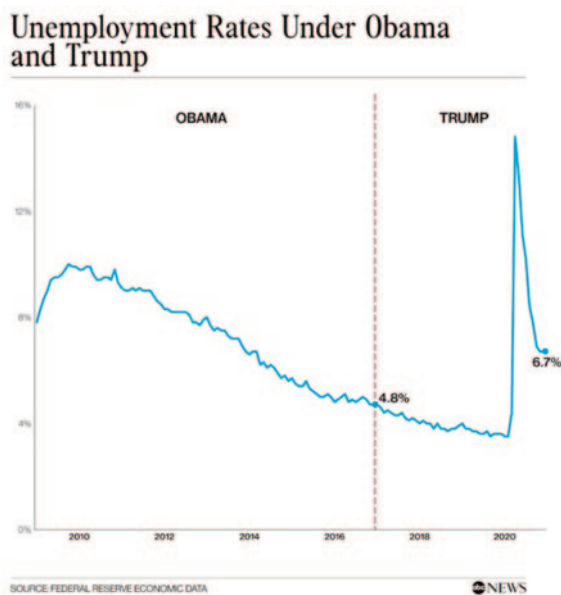
Preuzeto iz: www.statista.com/chart/22727/seasonally-adjusted-real-gdp-in-the-us/

Međutim, jednako je tako istina da je ekspanzija američke ekonomije počela već za vrijeme Obaminog mandata, što se može vidjeti iz prve slike iznad koja prikazuje rast bruto domaćeg proizvoda od trenutka kada Obama prvi put postaje predsjednik. Tokom posljednje tri godine Obaminog mandata, američka ekonomija je u prosjeku rasta 2.3%, dok je u prvi tri godine Trumpovog mandata, ona rasla 2.5% kao što je prethodno istaknuto. U tom smislu, stanje američke ekonomije je prije svega bilo odraz dugoročnog pozitivnog trenda koji je počeo 2009. godine, tj. nakon Velike recesije.

Zaista, u momentu kada je Trump preuzeo mjesto predsjednika, američka ekonomija je zabilježila 76 mjeseci uzastopnog rasta zaposlenosti, a niz se nastavio i za vrijeme Trumpove administracije i dostigao ukupno 113 mjeseci prije izbijanja pandemije. Stopa nezaposlenosti je za vrijeme Trumpove administracije dostigla nivo od

3.5%, ali je već i u Obamino vrijeme ona bila relativno niska – 4.8%. Zapravo, u posljednje tri godine mandata Obamine administracije rast zaposlenosti je iznosio 227.000 radnih mjesta mjesečno, dok je u prve tri godine Trumpove administracije stvoreno nešto manje, tj. 191.000 radnih mjesta mjesečno (Beyer 2020).

Grafikon 2: Stope nezaposlenosti za vrijeme mandata Obame i Trumpa

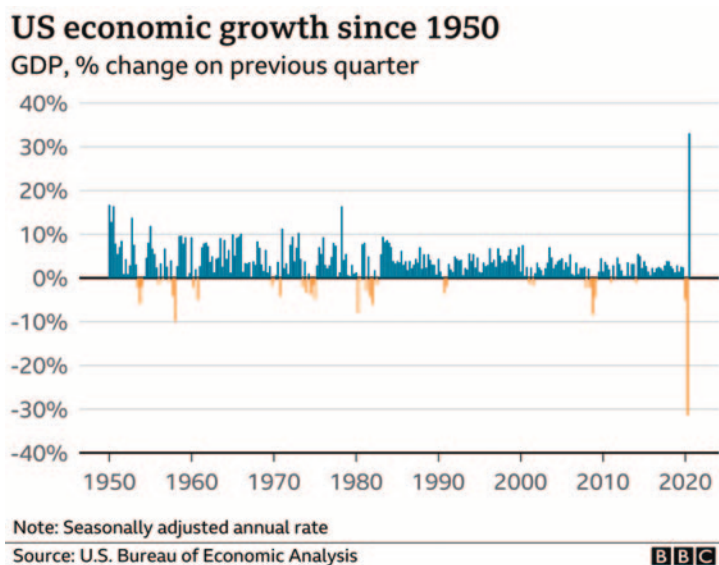

Preuzeto iz: Thorbecke (2021)

Pa ipak, mnogi su i dalje ovakvo stanje pripisali uspjehu ekonomske politike Trumpove administracije koja je dobla i ime – *Trumponomics*. U čemu se ona ogleda? Ukratko, Trumpova ekonomska politika je prevashodno bila posvećena stavljanju američkog nacionalnog interesa na prvo mjesto, uz brigu za one za koje se smatralo da predstavljaju gubitnike globalizacije (Habib & Howard 2019). Ukratko, karakterišu je tri stvari: smanjenje poreza, deregulacija i trgovinski rat.

Ovaj rad ima za cilj opisati suštinu navedenih mjera i, koristeći dostupne podatke, pružiti komparativnu analizu ostvarenih rezultata. Međutim, prije toga, potrebno je spomenuti nekoliko stvari. Iako je američka ekonomija prije izbijanja pandemije zaista bila u dobrom stanju, postojali su periodi poslije Drugog svjetskog rata u kojima je ona zapravo rasla još brže (BBC 2020).

Grafikon 3: Američki ekonomski rast od 1950. godine (postotna promjena bruto domaćeg proizvoda u odnosu na prethodni kvartal)

Preuzeto iz: BBC (2020)

Preuzeto iz: BBC (2020)

Nadalje, iako je Amerika zabilježila rekordno nisku stopu nezaposlenosti, nezaposlenost je u tom periodu padala u gotovo svim razvijenim državama svijeta, tako da se postavlja pitanje u kojoj mjeri je ona uzrokovana ekonomskom politikom predsjednika, a u kojoj mjeri jednostavno povoljnim globalnim ekonomskim okruženjem. Uz to, Trump je zbog lošeg upravljanja pandemijom prvi predsjednik još od Herberta Hoovera koji je napustio Ured s manje zaposlenih nego kada je preuzeo funkciju (Thorbecke 2021). Neadekvatne mjere su najviše pogodile upravo one najsiromašnije – dok su obrazovani ljudi mogli ostati da rade od kuće, zatvaranje hotela, restorana i frizerskih salona je pogodilo ljude koji su i prije toga bili najslabije plaćeni.

Konačno, iako je ekonomija rasla zahvaljujući fiskalnim poticajima, cijena toga je plaćena kroz rast budžetskog deficita na šta su upozoravali mnogi ekonomisti još na samom početku Trumpovog mandata (vidjeti Rao 2017).

2. KARAKTERISTIKE TRUMPOVE EKONOMSKE POLITIKE

2.1 Poreska politika i deregulacija

Jedna od ključnih mjera Trumpove ekonomske politike je bilo smanjenje poreza, posebno onih koji se odnose na kompanije i najbogatije ljude u ukupnoj vrijednosti od \$1.7 biliona (Politi & Brooke 2020). Tako je, na primjer, stopa poreza na dobit smanjena sa 35 na 21%. U skladu s idejama Arthura Laffera koje su bile popularne za vrijeme Reaganove administracije, smanjenje poreza je trebalo podstaći ekonomski rast, ali u isto vrijeme dovesti i do rasta poreskih prihoda zbog veće ekonomske aktivnosti.

Međutim, dok je ekonomija zaista rasla, Trumpova administracija je – jednako kao i Reaganova – završila sa rastom budžetskog deficita koji se povećao s 4.4 na 6.3% bruto domaćeg proizvoda i rastom javnog duga. Već u 2018. godini, saopćeno je da je fiskalni deficit porastao za 17% u odnosu na prethodni period (Di, Luft & Zhong 2019). Uz to, Paul Krugman (2019) je kritikovao ove mjere kao republikansku sklonost i amneziju da uprkos činjenicama uvijek vjeruju kako smanjenje poreza doводи do ekonomskog rasta, dok povećanje poreza isključivo nanosi štetu. Historijski gledano, niti je povećanje poreza za vrijeme Clintonove administracije dovelo do recesije, niti je smanjenje poreza Bushove administracije dovelo do rasta.

Nadalje, umjesto ekspanzivne fiskalne politike u vidu smanjenja poreza, administracija je mogla povećati državnu potrošnju kako bi obnovila američku infrastrukturu i napravila energetska tranziciju ka obnovljivim izvorima energije (kao što u ovom trenutku to namjerava uraditi nova Bidenova administracija). Ta prilika je propuštena.

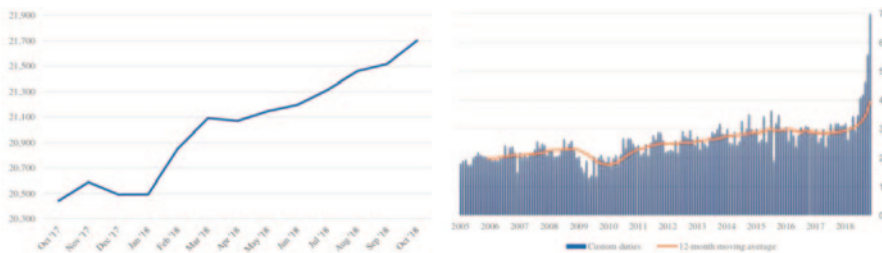
Konačno, manji porezi, smanjena birokracija i značajna deregulacija su trebale dovesti do rasta investicija, posebno onih koje su do tada vršene u inostranstvu. Međutim, investicije zavise od bezbroj drugih faktora i vrlo je vjerovatno da je nepredvidivost Trumpove politike više naškodila i obeshrabrila domaće investitore, nego što ih je ohrabrila (Krugman 2019).

2.2 Protekcionizam

Ono što je dobila fiskalnom stimulacijom, Amerika je vjerovatno izgubila kroz trgovinske ratove koje je Trump inicirao praktično sa čitavim svijetom, a posebno sa Kinom. Logika je bila jednostavna, ali ekonomski neutemeljena – s manjim uvozom (i većim izvozom), trebalo je doći do rasta zaposlenosti i plata njegovog biračkog ti-

jela. Međutim, važno je ukazati i na nekoliko alternativnih objašnjenja. Di, Luft & Zhong (2019) su ponudili nešto drugačije viđenje prema kojem je Trumpovo povećanje carina na kineske proizvode imalo za cilj da nadomjesti pad javnih prihoda koji je nastao usljed već pomenutog smanjenja poreza. Dodatni prihodi su trebali da posluže za smanjenje deficita i rastućeg javnog duga, što se može vidjeti na slikama ispod.

Grafikon 4: Rast američkog vanjskog duga od oktobra 2017. do oktobra 2018. godine u milijardama dolara (lijevo). Ostvareni prihod od carina od januara 2015. do novembra 2018. godine (desno)

Preuzeto iz: Di, Luft & Zhong (2019)

Bilo kako bilo, u određenom smislu je istina da višak uvoza u odnos na izvoz negativno utiče na agregatnu potražnju, pa tako i na nezaposlenost. Međutim, ovo je problem samo u mjeri u kojoj ekonomija nije na nivou svog potencijalnog proizvoda, što prema procjenama Američke Federalne Rezerve (FED) nije bio slučaj. Jer, ukoliko se ekonomija nalazi na nivou ili blizu svog potencijalnog proizvoda, bilo kakvo dodatno povećanje agregatne potražnje u konačnosti dovodi do rasta kamatnih stopa, što prema ekonomskoj teoriji dalje ima za posljedicu smanjenje investicija. U konačnici, kao što je zapravo istakao Stiglitz (2018), samo dolazi do promjene u kompoziciji agregatne potražnje – povećava se neto izvoz, ali se smanjuju investicije, što može imati negativne posljedice za dugoročni ekonomski rast. Osim toga, trgovinski deficit je u velikoj mjeri endogena varijabla koja je u najvećoj mjeri određena razlikom između domaće štednje i investicija.

Što se tiče konkretnih poteza, kada je u pitanju trgovinska politika, Trump je svoj mandat počeo sa povlačenjem iz tzv. *Trans-Pacific Partnership Agreement*a i generalno nametnuo značajno povećanje carina što je u suprotnosti sa inače liberalnim pogledima Republikanske stranke i desetljećima dugom praksom američke vanjsko-trgovinske politike koja se temeljila na međunarodnom sistemu trgovine baziranom

na pravilima (Posen 2018). Na taj način je značajno povećana nesigurnost kako domaćih tako i stranih investitora, te ugrožen svjetski trgovinski sistem (Handley & Limão 2017).

Tokom 2018. godine, američka Vlada je tako uvela carine na kineski uvoz vrijedan \$250 milijardi (Di, Luft & Zhong 2019), dok je je prosječna carinska stopa povećana s 2.7 na 17.5%. Kao odgovor, Kina je povećala prosječnu carinsku stopu na američke proizvode s 5.7 na 20.4%. Ovo se negativno odrazilo na očekivanja kompanija kada su u pitanju buduće zarade, što je dovelo do pada američkih investicija. Prema procjenama FED-a iz 2020. godine, pad investicija je u 2019. godine iznosio 0.3 procentna poena, i oko 1.6 procentna poena u 2020 (Amiti, Hoon Kong & Weinstein 2020). Uz to, rast carina je neminovno doveo do poskupljenja uvezenih dijelova, te konačno do rasta cijena potrošačkih roba koji su najviše pogodili ljude sa nižim primanjima (Senses 2017). Ovo je posebno bolno kada se uzme u obzir inače slab sistem socijalne zaštite u Americi.

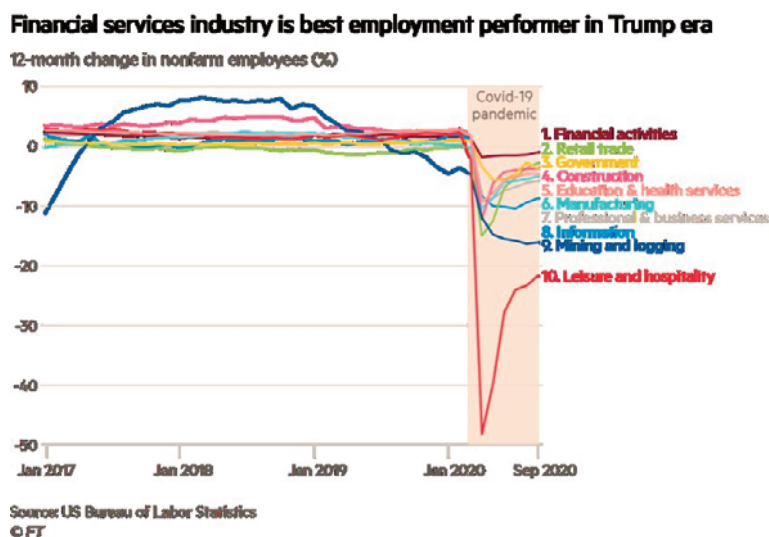
Primjera radi, u januaru 2018. godine Trump je uveo trgovinska ograničenja na uvoz solarnih panela, što se ispostavilo kao izrazito loša mjera ne samo kada je u pitanju okoliš, već i ekonomija. Jeftini solarni paneli su važni u borbi protiv klimatskih promjena. Pored toga, puno se više radnih mjesta stvara s postavljanjem solarnih panela, nego u njihovoj proizvodnji (Stiglitz 2018).

Ali ključni cilj Trumpove trgovinske politike je bio vratiti radna mjesta koja su izgubljena zbog globalizacije. Trump pri tome nije razumio da je američka radnička klasa više trpila zbog posljedica tehnologije, nego zbog posljedica globalizacije i da su izgubljena radna mjesta prije svega bila posljedica automatizacije. Trump je također preveliku pažnju poklanjao bilateralnim trgovinskim deficitima Amerike s pojedinim zemljama, s tim da je isključivo bio fokusiran na deficite kada je u pitanju trgovina robama, u potpunosti zanemarujući situaciju u trgovini uslugama. Na primjer, Amerika ima deficit u trgovini roba sa Kanadom, ali zapravo još veći suficit kada je u pitanju trgovina uslugama. Za njega je gubitak poslova u proizvodnji nekako bio važniji, nego gubitak poslova u sektoru usluga. Makroekonomski gledano, međutim, između njih ne postoji razlika, s tim da treba priznati kako ipak postoji politička. Naime, Trumpovo biračko tijelo dolazi iz krajeva u kojima dominira proizvodnja roba, dok se usluge uglavnom proizvode u obalnim i liberalnim dijelovima zemlje (Stiglitz 2018).

Bilo kako bilo, na početku je izgledalo kao da je zaista uspio u tome. Zaposlenost u sektorima sječe i rudarstva je značajno porasla nakon što je za vrijeme Obamine administracije doživjela veliki pad, dok je također došlo do blagog rasta zaposlenosti

u proizvodnji. Međutim, i prije izbijanja pandemije, trgovinski rat je doveo do gubitka poslova i to baš u onim sektorima kojima se nastojalo pomoći (Politi & Brooke 2020).

Grafikon 5: Kretanje zaposlenosti po različitim sektorima (isključujući poljoprivredni)

Preuzeto iz: Politi & Brooke (2020)

Preuzeto iz: Politi & Brooke (2020)

Prema procjenama *Moody's-a* (Zandi, Rogers & Cosma 2019), Amerika je zbog trgovinskog rata izgubila oko 0.3 procentna poena realnog bruto domaćeg proizvoda i oko 300.000 radnih mjesta. Na kraju, trgovinski deficit u apsolutnom iznosu je na kraju mandata zapravo bio veći nego na njegovom početku.

ZAKLJUČAK

Američka ekonomija je u prvim godinama Trumpovog mandata zaista ostvarila nekoliko izuzetnih rezultata. Međutim, ukoliko se uspjeh ekonomije, posebno kada su u pitanju pad nezaposlenost, siromaštvo te rast privrede i tržišta dionica, pripíše Trumpovoj ekonomskoj politici, onda je potrebno i neuspjehe pripisati njegovim mjerama. Kao što je već istaknuto, Trump je zbog lošeg upravljanja pandemijom prvi predsjednik još od Herberta Hoovera koji je napustio Ured s manje zaposlenih nego kada je preuzeo funkciju.

U konačnici, bilo kakav sud o ekonomiji od 2017. do početka 2021. godine stoga mora uzeti u obzir niz složenosti i proturječnosti, što su, između ostalog, i značajne karakteristike bivšeg američkog predsjednika. Ovaj pregled je imao za cilj da istakne neke od njih. Dakle, ono što je dobio kroz svoju poresku politiku, Trump je vjerovatno izgubio kroz razne trgovinske ratove. Nadalje, investitore koje je uspio da privuče manjim porezima, deregulacijom i manjom birokracijom, s druge strane je vjerovatno izgubio zbog nepredvidivosti svoje ekonomske politike. Uz to, ostaje i pitanje kakva je dugoročna šteta učinjena međunarodnom sistemu trgovine baziranom na pravilima.

U psihologiji postoji takozvani fenomen „iluzije kauzalnosti“ koji označava uvjerenje prema kojem ljudi vide uzročno-posljedične veze tamo gdje one zapravo ne postoje (Matute et al. 2015). Posebno u jednom složenom i međupovezanom sistemu kao što je američka ekonomija, nemoguće je ikada sa sigurnošću reći u kojoj su mjeri ishodi rezultat predsjednikovih politika, a u kojoj se mjeri prosto radi o spletu raznih i slučajnih okolnosti. Uspostavljanje uzročno-posljedičnih veza između pojedinih politika i ostvarenih makroekonomskih rezultata stoga treba da bude predmet budućih naučnih istraživanja.

LITERATURA

1. Amiti, Mary, Sang Hoon Kong, David E. Weinstein (2020), "The Investment Cost of the U.S.-China Trade War", Federal Reserve Bank of New York, *Liberty Street Economics*, May 28, 2020, <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/2020/05/the-investment-cost-of-the-us-china-trade-war.html>.
2. BBC (2020), "US 2020 election: The economy under Trump in six charts", *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-45827430>
3. Beyer, Don (2020), "Did Trump Create or Inherit the Strong Economy?", *Joint Economic Committee*, https://www.jec.senate.gov/public/_cache/files/2c298bda-8aee-4923-84a3-95a54f7f6e6f/did-trump-create-or-inherit-the-strong-economy.pdf
4. Di, Dongsheng, Gal Luft, Dian Zhong (2019), "Why did Trump launch a trade war? A political economy explanation from the perspective of financial constraints", *Economic and Political Studies*, 7(2), 203-216.
5. Habib, Jasmin, Michael Howard (2019), "The Political Economy of Donald J. Trump", In: Kowalski J. (ed.), *Reading Donald Trump. The Evolving American Presidency*, Palgrave Macmillan, Cham.

6. Handley, Kyle, Nuno Limão (2017), "Trade under T.R.U.M.P. policies", In: C. P. Brown (ed.), *Economics and Policy in the Age of Trump*, CEPR Press, 141-152.
7. Krugman, Paul (2019), "Why Was Trumponomics a Flop?", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/08/01/opinion/trump-economy.html>
8. Long, Heather (2020), "The Trump vs. Obama economy – in 16 charts", *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/business/2020/09/05/trump-obama-economy/>
9. Matute, Helena, FernandoBlanco, Ion Yarritu, Marcos Díaz-Lago, Miguel A. Vadillo, Itxaso Barberia (2015), "Illusions of causality: How they bias our everyday thinking and how they could be reduced", *Frontiers in Psychology*, 6, 1-14.
10. Politi, James, Brooke Fox (2020), "The rise and fall of the Trump economy in charts", *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/8126446c-4959-4e87-8c78-3546bbf2ebc2>
11. Posen, Adam S. (2018), "The post-american world economy: Globalization in the trump era", *Foreign Affairs*, 97(2), 28-38.
12. Rao, Nirupama (2017), "Tax reform in the Age of Trump", In: C. P. Brown (ed.), *Economics and Policy in the Age of Trump*, CEPR Press, 89-99.
13. Senses, Mine Zeynep (2017), "Globalisation and US labour markets", In: C. P. Brown (ed.), *Economics and Policy in the Age of Trump*, CEPR Press, 49-56.
14. Smialek, Jeanna, Sarah Kliff, Alan Rappeport (2020), "U.S. Poverty Hit a Record Low Before the Pandemic Recession", *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/09/15/business/economy/poverty-record-low-prior-to-pandemic.html>
15. Stiglitz, Joseph E. (2018), "Trump and globalization", *Journal of Policy Modeling*, 40(3), 515-528.
16. The Economist (2020), "How to judge President Trump's economic record", *The Economist*, <https://www.economist.com/leaders/2020/10/17/how-to-judge-president-trumps-economic-record>
17. Thorbecke, Catherine (2021), "A look at Trump's economic legacy", *ABC News*, <https://abcnews.go.com/Business/trumps-economic-legacy/story?id=74760051>
18. Watts, William (2021), "Stock-market performance under Trump trails only Obama and Clinton", *Market Watch*, <https://www.marketwatch.com/story/stock-market-performance-under-trump-trails-only-obama-and-clinton-11611161401>

19. Zandi, Mark, Jesse Rogers, Maria Cosma (2019), "Trade War Chicken: The Tariffs and the Damage Done", *Moody's Analytics*, <https://www.moodyanalytics.com/-/media/article/2019/trade-war-chicken.pdf>

THE (UN)SUCCESS OF TRUMP'S ECONOMIC POLICY

Summary:

During the Trump administration, the American economy experienced some of the best results since World War II. Unemployment and poverty were at record lows and the stock market was booming. At the same time, the fiscal deficit and public debt increased, while the harm done to the rules-based international trading system is yet to be seen. Using historical data, the aim of this paper is to provide a comparative overview of some of the hallmarks of Trump's economic policy taking a critical look at each one of them: tax cuts, deregulation, and protectionism. While the pre-pandemic U.S. economy was in some aspects truly impressive, it is difficult to disentangle to what extent this was owed to the president's economic policies and to what extent this was simply due to a positive external environment, which should be the subject of future scientific research.

Keywords: Trumponomics; economic nationalism; protectionism; macroeconomic policy

Adresa autora

Author's adress

Goran Mirašćić

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine

mirascija1977@hotmail.com

